

Podobenství o boháči a Lazarovi

(Luk 16,19-31)

¹⁹A bol nejaký bohatý človek, ktorý sa obliekal v purpur a kment a žil každý deň v radosti a v prepychu. ²⁰A bol nejaký chudobný človek, menom Lazar, ktorý ležal pri jeho bráne vredovitý ²¹a žiadal si nasýtiť sa omrvín, ktoré padali so stola boháča. Ale ešte aj psi prichádzali a lízali jeho vrede. ²²A stalo sa, že chudobný človek zomrel a bol zanesený od anjelov do lona Abrahámovho. A zomrel aj boháč, a pochovali ho. ²³Potom v pekle, v mukách, pozdvihol svoje oči a videl Abraháma zďaleka a Lazara v jeho lone. ²⁴Vtedy zavola boháč a povedal: Otče Abrahám, zmiluj sa nado mnou a pošli Lazara, aby omočil koniec svojho prsta vo vode a ovlažil môj jazyk, lebo sa mučím v tomto plameni. ²⁵A Abrahám povedal: Dieťa, rozpamätaj sa, že si ty vzal svoje dobré vo svojom živote a Lazar podobne zlé; a tak teraz on sa tu teší, a ty sa mučíš. ²⁶A nad to nado všetko medzi nami a vami je upevnená veľká priepasť, aby tí, ktorí chcú prejsť odtiaľto k vám, nemohli, ani aby sa tí tamzade k nám nedostali. ²⁷A povedal im: Prosím ťa teda, otče, žeby si ho poslal do domu môjho otca, ²⁸lebo mám päť bratov, nech im dôrazne svedčí, aby neprišli aj oni do tohto miesta múk. ²⁹A Abrahám mu povedal: Majú Mojžiša a prorokov, nech tých počúvajú! ³⁰A on povedal: Nie, otče Abrahám, ale keby niekto z mŕtvych išiel k nim, budú činiť pokánie. ³¹Na to mu povedal Abrahám: Ak nepočúvajú Mojžiša a prorokov, neuverili by, ani keby niekto vstal z mŕtvych.

Vykladači evangelií považujú toto podobenství za jedno z nejtěžších podobenství. Zkusme nyní postupovat podle metodiky výkladu, jak jsme se s ní seznámili v hermeneutice, abychom objektivně zjistili naučení tohoto místa bible.

1. Určení bezprostředního kontextu

- vlastní podobenství: **Luk 16,19-31**
- Velmi často se přehlížejí předcházející verše - **10-18** (resp. **14-18**). Jejich důležitost pro chápání našeho podobenství spočívá v tom, že hovoří o situaci, která předcházela Ježíšovu podobenství a snad i dala příčinu pro jeho vypravování.

Jaký je jejich obsah? Ježíš varoval před láskou k penězům. Jeho slova slyšeli i farizeové a nebrali je vážně. Ježíš jim dále naznačil, že jejich život je vlastně přetvářkou. Jsou oddáni hmotným věcem, ale před lidmi vystupují jinak. Činili si nárok na Boží království, a přitom pošlapávali jeho zásady jak o nich mluví Zákon a Proroci. Tímto jejich počínáním bylo Boží království v očích lidí znetvořeno. To je klima, z kterého vyrůstá naše podobenství.

Jakub 2:5

Počujte, moji milovaní bratia! Či si Boh nevyvolil chudobných tohto sveta za bohatých vo viere a za dedičov kráľovstva, ktoré zaslúbil tým, ktorí ho milujú?

Ján 6:27

Pracujte nie o pokrm, ktorý hynie, ale o pokrm, ktorý zostáva do večného života, ktorý vám dá Syn človeka, lebo toho spečatil Otec, Boh

Lukáš 12:21

Tak je to s tým, kto si zhromažďuje poklady a nie je bohatý v Bohu.

2. Konzultování jiných překladů

Jiné překlady, ačkoli jsou užitečné, samy o sobě nepřinášejí řešení problematiky posmrtného života.

3. Určení obsahové struktury

Opakovaným čtením zjistíme asi tuto obsahovou strukturu:

1. **expozice** - v.19-21: Představení dvou hlavních postav, boháče a Lazara. Vylíčení náplně jejich života.
2. **zápletka** - v.22.23a: Boháč i Lazar zemřeli. První se dostal do pekla a druhý do lůna Abrahamova.

Dále je stavba podobenství komplikovanější. Zápletka má tři vrcholy.

1.
  - a. první vyvrcholení zápletky - v.23b: Boháč prosí Abrahama, aby mu Lazar ulehčil muka.
  - a. první rozuzlení - v.25.26: Abraham říká, že je to nemožné ze dvou důvodů: Odměna po smrti je spravedlivá a nelze na ní nic měnit.

2.

- b. druhé vyvrcholení zápletky - v.27.28: Když boháč nemůže nic změnit na svém údělu, chce alespoň, aby Lazar varoval jeho bratry na světě.
- b. druhé rozuzlení - v.29: Abraham to odmítá a říká, že jeho bratři mají varování - Mojžíše a proroky.

3.

- c. třetí vyvrcholení zápletky - v.30: Boháč naléhá, protože si myslí, že zmrtevýchvstalý Lazar bude rozhodující pro jejich pokání,
- c. třetí rozuzlení - v.31: Abraham definitivně odmítá a říká, že toho, kdo neposlouchá Mojžíše a proroky, ani zázrak zmrtevýchvstání nepřesvědčí;

Závěr nebo naučení netvoří v tomto podobenství samostatný odstavec. Naučení je roztroušeno v Abrahámových výpovědích: ¹Po smrti člověka nelze nic na věčném osudu měnit. ²Mojžíš a proroci jsou postačujícím návodem jak se nedostat do pekla. ³Žádný zázrak nenapomáhá automaticky k víře a poslušnosti. Toto naučení jsme formulovali jen prozatímně a musí být korigováno na konci exegeze!

4. Určení literárního druhu

Tato perikopa není uvedena očekávaným slovem „podobenství“. Je třeba poznamenat, že rukopis D (5. a 6. století po Kr. Bezae Cantabriensis) má na začátku v.19 *ειτε δε και ετεραν παραβολην*. Dnes neexistuje snad žádný exeget, který by nepovažoval tuto část evangelia za podobenství. Ovšem ne každý vykladač promítá tuto skutečnost do svých uzávěrů.

- A. (Kdysi se toto podobenství všeobecně přijímalo jako věrné vylíčení stavu po smrti. Dnes se však situace poněkud změnila) Katoličtí a někteří protestantští teologové se sice odvolávají na toto podobenství, jako na popis toho, co je po smrti, ale nepřijímají je doslova, nýbrž s určitými výhradami. Říkají, že to, co Ježíš mluví o posmrtném životě v tomto podobenství, není čistá pravda, ale vylíčení, které s pravdou o stavu po smrti do Kristova vzkříšení souzní.

Tito teologové učí o vědomém stavu po smrti. Nespravedliví (jejich duše nebo duch) jsou v podzemním pekle. [Dnes se razí termín Říše mrtvých]. Spravedliví (jejich duše nebo duch) jsou v nebeském ráji, spolu s těmi, jež byli do Kristova vzkříšení v podzemním ráji: Obě skupiny čekají na vzkříšení k soudu. [H.C.Thiessen, Lectures in Systematic Theology, Eerdmans 1976, str. 488,489] Katolická teologie se však i dnes nevzdává učení o očištění.

Druhou část podobenství tvoří rozhovor mezi boháčem a Abrahámem. Nesmí se zapomínat, že jde o parabolu a že lecos je v ní uvedeno jen pro dokreslení obrazu. Žádný teolog nebude tvrdit, že se zavržení a vyvolení mezi sebou domlouvají. Mimoto mají ti i oni jen duši, která bude s tělem spojena teprve na konci světa, kdežto zde se mluví o jazyku, prstu, očích, jako o celých lidech. Jde o pravdy, které třeba z obrazného Ježíšova učení vyloupnout." (B. Ráček, Život Kristův, Řím, Křesťanská akademie 1970, str. 412)

- B. Pokrokovější protestantská teologie upozorňuje na to, že nemůžeme z podobenství, které si dalo za cíl sdělit naučení za pomoci tehdejšího názoru na posmrtný život, vyvozovat dogmatické výroky o posmrtném životě. Tito teologové učí o nevědomém stavu po smrti. Těla spravedlivých i nespravedlivých jsou uložena v hrobě a jejich duch je u Boha. Naopak - toto vidění stavu člověka po smrti je třeba hodnotit na základě jasných dogmatických veršů z jiných míst bible.

Exkurs: Jaké byly názory na stav člověka po smrti v Ježíšově době? Odpověď nám dá Josefos [Rozhovor s Řeky o pekle]:

„Existuje jen jeden sestup do této oblasti a při její bráně stojí archanděl s vojskem. Touto bránou přicházejí ti, kteří jsou sváděni anděly určenými pro duše. Nejdou stejnou cestou. Spravedliví jsou vedeni vpravo a jsou doprovázeni hymny, zpěvy andělů, kteří jsou určeni pro toto místo, oblast světla. V něm přebývají spravedliví již od počátku světa. Nejsou stísněni nedostatkem, ale znovu a znovu radostně vyhlížejí dobré věci, těší se na nové radosti, jiné pro každého z nich a hodnotnější než máme my zde. Je to místo, kde není

dřiny, pálicího žáru, pronikajícího chladu nebo hloží. Tváře otců a spravedlivých, které vidí, se na ně stále smějí, zatímco všichni čekají na onen odpočinek a na onen věčný život v nebesích, který bude následovat po této oblasti. Toto místo nazýváme Abrahamovo lůno." [Bible Die 11]

Vedle tohoto podzemního místa [Abrahamovo lůno; Ráj; Zahrada Eden] se nachází další část pekla (SZ - šeol, NZ - hádes = říše mrtvých; nezaměňovat s NZ Gehennou). Tam přicházejí duše či duchové nespravedlivých. Úzkost, žízeň a ohnivá mučení je jejich osudem před konečným soudem. Z tohoto místa bylo možné dohlédnout do Abrahamova lůna. Rabínská literatura zaznamenává i rozhovory mezi mrtvými. [Edersheim 455]

S překvapivým zjištěním nalézáme ve staré židovské literatuře příběhy, které se vzdáleně podobají tomu, o čem Ježíš vyprávěl v podobenství o Boháči a Lazarovi. Je znám midraš ke **Kazateli 1,15** [Edersheim 455] o dvou bezbožnících. Smrt jednoho přivedla k pokání druhého, který zakrátko také zemřel a dostal se do Ráje. První byl v pekle a žádal o možnost pokání, ale byl informován, že život, který žil, určil, kde se nyní nachází a nedá se nic na tom měnit. To pikantní na tomto příběhu je, že první byl publikán a druhý farizeus.

Když toto všechno slyšíme, ptáme se: Jak mohli Židé takto věřit, když podobnou víru nenacházíme ve SZ? (cf: **Ez 32,26**) Tato nauka byla přijata v intertestamentální době. Nešťastnou a rozhodující roli v přijetí této bludné nauky mělo Alexandrijské židovstvo, které akceptovalo některé prvky řecké filosofie, zvláště platónství a předalo je celému židovstvu. [Froom: 1C.F. 523; V SZ však nacházíme neskutečné děje: **Soud 9,8-15; 2 Kr 14,9** a „příběhy“ ze záhrobí: **Iz 14,9-11.15-17; Ez 32,17** (zvi: **21.31**)]

Závěr: Jedná se o podobenství, i když to není výslovně řečeno. (Omnia similia daudieunt = všechna srovnání pokulhávají) [cf: **Soud 9,8-15; 2 Kr 14,9; Luk 16,1**] Parabolický příběh je názor podstatné části tehdejšího židovstva na stav po smrti. Zdali je to správný názor, je třeba zjistit na základě studia jasných a méně problematických míst bible. Ježíš použil tento nesprávný názor, aniž by jej kritizoval. To však není důkazem jeho , správnosti. Vždyť Ježíš také nekritizoval jednání nepoctivého správce z hlediska **8. přikázání (16,8.9)**. I SZ zná použití neskutečného příběhu ze záhrobí k sdělení naučení: **Iz 14,9-11.15-17; cf: Ez 32,26; Mat 22,32; Job 14,21.22**, [Další problematická místa o stavu po smrti: **Luk 23,43; Sk 2,27.31-K; 2 Kor 5,1-9; Fil 1,23; 1 Petr 3,18.19; Zj 6,9-11**] Ježíš v tomto podobenství obrací současný příběh a z hrdiny příběhu - z farizea činí obět jeho nesprávného pohledu na život. Ježíš tímto podobenstvím podává zachraňující ruku farizeům.

5. Analyticky rozbor textu

v.19 - některé rukopisy uvádějí vlastní jméno boháče: ^{P75} (2.,3. stol.) - *Νενης*
sahidský př. (2.-3. stol.) Neneue
Prisdllianus (†385) Finees

některé národy mají tradované jméno Dives, které pochází v Vg = bohatý. Boháč pravděpodobně představuje farizeje; ne pouze v jejich materiálním bohatství, ale v jejich tvrdosti srdce".

v.20 - „žebřák“ = *πτωχος*; (cf: **Mat 5,3**)

„Lazar“ 'El'azar = Bůh pomohl

Jediný případ, kdy Ježíš někoho označil v podobenství vlastním jménem (kromě označení národnosti Samařan). Určitě je v tom skrytý smysl. Jaký?

Farizeové na Ježíšovi stále žádali znamení - zázrak, který by je jednoznačně přesvědčil. (**Luk 11,16.29-32**) V podobenství nechává Ježíš zaznít důležitou myšlenku: Člověku k víře a poslušnosti nemůže automaticky pomoci žádný zázrak - byt by se jednalo o zmrtvýchvstání. Tato myšlenka se musela zdát židovským posluchačům přehnaná a neodpovídající pravdě. (cf: **1 Koř 1,22** - Ovšem židé zázraků žádají). Ježíš nechtěl získat následovníky nějakým okázalým činem na objednávku, protože věděl, že následné rozhodnutí nebývá založeno na skutečnosti pravdy a evangelia, ale tím, že lidé budou porovnávat jeho slova a skutky s tím, co je napsáno o Mesiášovi v Mojžíšovi a Prorocích. Čas plynul a měl ukázat, zda-li názor židů na zázrak, jako důkaz Ježíšova mesiášství je myšlen upřímně. Pak vzkřísil Lazara, nikomu

neřekl, že mají židé vzácnou příležitost uvěřit na základě zázraku. A přece řekl, řekl to jedním slovem. Tím jedním slovem bylo jméno Lazar.

Jak židé reagovali tváří v tvář vzkříšení Lazara? Ti upřímní - **Jan 11,45; 12,11**; ti ostatní - **v.46-53.57**. Vzkříšení mělo hrát polarizační úlohu (**Jan 12,9-19**) A Ježíšovo vyprávění o boháčovi a Lazarovi bylo k tomu důležitým úvodem.

„Ležel u vrat jeho vředovitý“ - bída žebráka v porovnání s blahobytem boháče. To nejstrašnější je, že boháč byl necitlivý k utrpení, k nouzi a potřebě chudáka: jako by vyslovoval Kainova slova: „Zdaliž jsem strážným bratra svého?“ (**Gen 4,6**) - Farizeové nejčastěji přehlíželi povinnosti k bližním (**Mat 22,34-40; 23,14.23**; cf: **Jak 4,17**)

v.21 Žebrák nereptal ani proti boháčovi ani proti Bohu. Nejen tedy vředy se podobal Jobovi, ale také i svým duchovním postojem (cf: **Job 1,20-22**)

Zmínku o psech není třeba chápat tak, jako že psi byli jeho jediní přátelé, ale spíše jako dokreslení jeho ubohého stavu - nebyl schopen ani odehnat nečistá zvířata. (cf: **Mat 7,6; 15,26**)

v.22 Varujme se vulgárního chápání textu: chudí automaticky vejdou do Božího království. Chudoba nikdy nebyla a nebude klíčem k věčnému životu a rovněž bohatství překážkou! (cf: **Luk 6,20.21 a.24.25**) V celé bibli nenajdeme větu: „umřel a nesen jest od andělů do lůna Abrahamova.“ Nikde v bibli nenacházíme verš, který by říkal, že andělé vyvíjejí činnost při mrtvých! Naopak známe verše, které hovoří o andělech při činnosti ve prospěch živých, a verše o andělech, kteří asistují vzkříšeným - ať spravedlivým tak nespravedlivým: **Mat 13,39.41 -43.49**. Další verše o andělech -> **Mat 16,27; 24,30.31; 25,31 Mar 13,27**.

„lůno Abrahamovo“ je termín z rabínské literatury a představuje ráj, což je přechodné místo, kde duše ve vědomém blaženém stavu čeká na plnou odměnu, která přijde po vzkříšení.

O takovémto „závdavku“ věčné odměny bible nikde jinde nemluví. Spíše mluví o tom, že „odměna“ přijde s příchodem Ježíše Krista: **Žid 11,39.40**; cf: **v.10; Mat 16,27**;

Rabínský termín však nezaměňujeme s NZ „stolováním s Abrahamem“ z **Mat 8,11; Luk 13,28; (14,15)**, které představuje radost v Mesiášově království a společenství s velikány víry a ostatními vykoupenými. Odkazuje nás do doby po příchodu Ježíše na zem: **Zj 19,9** → „večeře svatby Beránkovy“ (cf: **Mat 22,1** →)

v.23 - „peklo“ - **ἄδης; Ἅδης** = v bibli „říše mrtvých“, hrob

- odcházejí tam dobří i zlí (**Gen 37,35; Nu 16,30** →; **Žalm 89,49**)

- místo očekávání na vzkříšení (**1 Kor 15,50-55**; **ἄνατε = p⁴⁶, s, B, C; ἄδη = s^c, A^c, K**)

- místo nevědomosti a nečinnosti (**Kaz 9,10**; **Ἅδης**; **Job 14,21 (!22)**; **Žalm 6,6; 88,11-13; 115,17; 146,2-4; Iz 38,18**)

„oči“ (cf: **v.24**: „**prst**“ a „**jazyk**“) - problematická slova pro doslovné vysvětlování podobenství. Podle křesťanů, „duše“ nemá to, co má „tělo“.

„**muka**“ - Jediné místo bible, které hovoří explicitně o mukách v „**životě**“ duše bezprostředně po smrti [NB! **Job 14,22**] Jinak bible zná muka, která způsobí „gehenna ohně“ - pekelný oheň na konci milénia.

(**Mat 5,22** - „gehenna ohně“; **8,12** = „temnosti zevnitřní“; **13,42** = „pec ohnivá“; **25,41** = „oheň věčný“; **Zj 20,10** = „jezero ohně a síry“; **20,14.15** = „jezero ohnivé“)

v.24 - Abraham je znázorněn v souladu s židovskými představami jako vládce ráje. Cf: Petr - nebeský klíčnik.

v.26 - „propast“ symbolizuje nezměnitelnost „osudu“

Teologie:

1. Víra v nesmrtnost jako Boží dar (kondiaonalismus). Člověk nemá nesmrtnou duši... SZ, Kristus, apoštolé, apoštolští otcové, Justin, Irenaeus, Lactantius
2. Víra v nesmrtnou duši. Nakonec věčná blaženost a věčné trápení; Plato, Alexandrijské židovstvo, palestinské židovstvo, Athenagoras (†190), Tertullian, Augustin.
3. Víra, že všichni budou nakonec spaseni; Origenes.